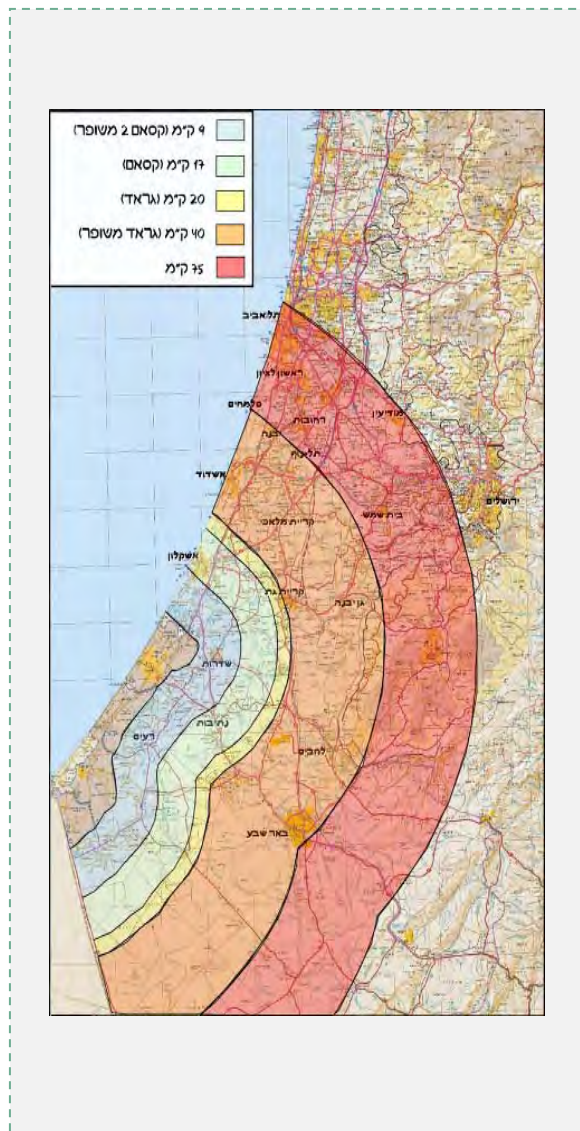

המדיניות המרוסנת של חמאס ברצועת עזה: מוצא מהמתח שבין אופייה הג'האדי של חמאס, לבין שיקולים פרגמאטיים ובמרכזם האילוץ הממשלי וההרתעה הישראלית

איום הרקטות מרצועת עזה על העורף הישראלי

אילוצים ושיקולים המשפיעים על מדיניות הפיגועים של חמאס

1. בשלוש וחצי השנים, שחלפו מאז מבצע "עופרת יצוקה", **מנהלת תנועת חמאס ברצועת עזה מדיניות פיגועים מרוסנת**, שונה במאפייניה מזו שקדמה למבצע. מדיניות זו מנסה לתמרן במרחב שבין האופי הג'יהאדי והאסלאמיסטי של חמאס לבין מכלול אילוצים ושיקולים המשפיעים על חמאס לכיוון של מדיניות פרגמטית.

2. עיקרם של האילוצים והשיקולים, מהם מושפעת להערכתנו מדיניות הפיגועים של חמאס ברצועה:

א. **האידיאולוגיה:** חמאס במהותה הינה תנועה אסלאמית-רדיקלית, שלוחה פלסטינית של תנועת האחים המוסלמים, שדרך הג'יהאד וה"התנגדות" מהווים מרכיב מרכזי בזוהתה (כפי שהדבר מצא ביטוי באמנת חמאס מ-1988, נאמר בהצהרות תקופות של בכירי חמאס, ומיושם בפעילות טרור רבות שנים). דרך הג'יהאד וה"התנגדות" נתפסת ע"י חמאס **ככלי המרכזי לקידום מטרותיה האסטרטגיות** לצד כלים נוספים, משניים בחשיבותם, כמו **העשייה המדינית או "ההתנגדות העממית"** (שבהן דוגלת הרשות הפלסטינית). במרכז מטרותיה האסטרטגיות של חמאס עומדים "שחרור פלסטין" מהים התיכון ועד נהר הירדן, חיסול מדינת ישראל, החזרת הפליטים הפלסטינים לישראל, והקמת מדינה פלסטינית בעלת אופי אסלאמי.

ב. **האילוץ הממשלי:** מאז שתפסה חמאס את השלטון על רצועת עזה (2007) **הולכת וגוברת חשיבותו של האילוץ הממשלי**, שעיקרו שימור וחיזוק שליטתה וריבונותה של חמאס ברצועת עזה כשלב בדרכה להשתלטות על כלל הזירה הפלסטינית. **שיקול זה, המשפיע לכוון של התנהלות פרגמטית**, מחייב את חמאס לקחת בחשבון את צרכיהם של כמיליון וחצי תושבים המתגוררים ברצועה ולספק מענה ופתרונות מעשיים לקשייהם הכלכליים היום-יומיים (משבר האנרגיה, שעומו מתמודדת חמאס לאחרונה, מהווה דוגמא טובה לכך).

ג. **אילוצים נוספים:** לאלו יש להוסיף שיקולים נוספים וביניהם **עוצמת ההרתעה של ישראל** לאחר מבצע "עופרת יצוקה", שהגבירה את עניינה של חמאס להימנע מעימות צבאי עימה, בעיתוי ובנסיבות בלתי נוחים לה. שיקול נוסף הינו עניינה של חמאס לקנות **רווח זמן**, שבמהלכו **תימשך ההתעצמות הצבאית שלה ללא הפרעה**, בדגש על שיפור יכולת הפגיעה בעורף הישראלי באמצעות רקטות ארוכות טווח.

מאפייני מדיניות הפיגועים של חמאס

3. כפועל יוצא מהמתח שבין האידיאולוגיה לשיקולים המרסנים, אימצה לעצמה חמאס לאחר מבצע "עופרת יצוקה" **מדיניות מרוסנת**, אותה היא מנסה לאכוף על ארגוני הטרור האחרים, ברמות משתנות של נחרצות. מאפייניה העיקריים של מדיניות זאת:

- א. **ריסון ירי רקטות לעבר ישראל** לצד העלמת עין מירי ספוראדי, המתבצע ע"י הארגונים השונים. חמאס מצידה **נמנעת מליטול חלק ב"טפטוף" הרקטות** אולם היא אינה פועלת בנחרצות להפסקתו ובפועל מאפשרת התמשכותו לאורך זמן. הארגונים המובילים בביצוע הירי הספוראדי הינם **הג'האד האסלאמי בפלסטין** (שירש את מקומה של חמאס כארגון המוביל בירי הרקטות), **וועדות ההתנגדות העממית, התארגנויות פתח וגורמים סליפיים-ג'האדיים** המזהים עצמם עם אלקאעדה.
- ב. ארגוני הטרור השונים מקיימים גם **"שיגרה" של ניסיונות פיגוע לאורך גדר הגבול** (הנחת מטענים, צליפות, ירי מרגמות, ירי נ"ט וכו') מבלי לבצע "פיגועי איכות" בולטים.
- ג. **בתקופה האחרונה נמנעת חמאס מליטול חלק בסבבי ההסלמה המתחוללים** מידי כמה חודשים כתוצאה מהמשך הפיגועים מהרצועה (באחרון שבהם במרץ 2012, נפלו למעלה מ-170 רקטות בשטח ישראל). בסבבים האחרונים חמאס הותירה את ההובלה בידי **הג'האד האסלאמי בפלסטין**, ועל כך ספגה ביקורת פנימית וחיצונית. אצל הג'האד האסלאמי בפלסטין **השיקולים הג'האדיים ותלותו הרבה יותר באיראן** מכתיבים מדיניות ירי פחות מרוסנת מזו של חמאס. אולם הארגון מפגין נכונות "להתיישר" עם חמאס ולהימנע מדרדור המצב עם ישראל. זאת במסגרת הסכמים המתקיימים בין הארגונים המשמרים את "זכותו" של הג'האד האסלאמי בפלסטין להגיב על תקיפות ישראליות נגד פעיליו ברצועה.
4. המינון המוגבל של ירי רקטות ופיגועי הגדר, הגוררים תגובה ישראלית נקודתית, נתפס להערכתנו ע"י חמאס כמאפשר לקיים **רגיעה שברירית אך מתמשכת**, מבלי להיגרר לעימות נרחב יותר.
5. **חמאס מנסה להחיל על הארגונים ה"סוררים" את מדיניותה המרסנת אולם לא תמיד בנחרצות ובקשיחות** המאפיינת אותה, כאשר אינטרסים חיוניים שלה מאותגרים. זאת ועוד, **חמאס מנסה לקדם פיגועים משלה ב"חתימה נמוכה" ומאפשרת גם לארגוני טרור אחרים לבצע פיגועים ספוראדיים ב"חתימה נמוכה", ללא "כתובת" ארגונית.** מדיניות זאת מתבטאת, בין השאר, **במציאת נתיבים עוקפים לביצוע פיגועים בשטח ישראל דרך חצי האי סיני** (ציר ה"ח") על מנת לפעול משם נגד ישראל (ירי רקטות, תקיפת יעדים ישראלים בקרבת הגבול, חדירה לעומק ישראל). חמאס ושאר הארגונים **מקפידים להסתיר דרך פעולה זאת ולעיתים אף להכחיש את עצם קיומה, כדי שלא לחשוף עצמם לתגובות ישראליות ושלא לסבך את יחסיהם עם מצרים.**
6. מדיניות ריסון זאת העניקה לחמאס ולשאר ארגוני הטרור, מאז מבצע "עופרת יצוקה", **רווח זמן, שנוצל לשם שיקום רצועת עזה ולתהליך התעצמות צבאית מואצת.** תהליך ההתעצמות הביא לכך, שמאז מבצע "עופרת יצוקה" **הכפילו חמאס ושאר הארגונים את כמות הרקטות שברשותם** (שמרביתן סופקו ע"י איראן) **ושדרגו את איכותן.** כיום מצויות בידי חמאס ושאר ארגוני הטרור ברצועה **כמה אלפי רקטות, תקניות ומתוצרת עצמית, לטווחים שונים.** בין הרקטות הללו גם

רקטות איראניות מדגם "פג'ר 5" בעלות טווח של 75 ק"מ, המסוגלות להגיע למרכז מדינת ישראל, שעדיין לא נעשה בהם שימוש.

אכיפת מדיניות ריסון הירי של חמאס ע"י מנגנוני ביטחון הפנים

7. חמאס מקיימת מערך מסועף של **מנגנוני ביטחון פנים** האחראים על אכיפת מדיניות הפיגועים שלה מול ישראל. בראש המנגנונים הללו עומד מאז שנת 2009 שר הפנים **פתחי חמאד**, שנבחר לאחרונה (אפריל 2012), לחבר הלשכה המדינית של חמאס.

8. פתחי חמאד **מבטא בעשייתו את השילוב בין מדיניות הריסון לבין קידום הטרור** כמו גם **בין פעילות מדינית וממשלתית לבין פעילות צבאית:**

א. מערך ביטחון הפנים, שבראשותו, אוכף על ארגוני הטרור האחרים את מדיניות הריסון של חמאס, הגם שלא תמיד הדבר נעשה באופן נחרץ דיו. לשם כך הוקם לפני מספר חודשים כוח בטחוני הכפוף לפתחי חמאד הנקרא "**כוח השליטה בשטח**" (קוה צ'בט אלמידאן). כוח זה מונה כ-300 אנשים, הפועלים נגד מבצעי הירי ומחרימים את אמצעי השיגור שברשותם.¹

ב. במקביל מעורב פתחי חמאד **בפעילות צבאית-טרוריסטית מאחורי הקלעים**, תוך הקפדה לשמור על חשאיות. הוא עומד בראש **ארגון טרור שהוקם ע"י חמאס בשם "מגיני אלאקצא"**, אשר יוזם "**פיגועי איכות**" מול ישראל ב"**חתימה נמוכה**". בין השאר אחראי ארגון זה על ניסיון הנחת מטען, שהתגלה לפני מספר חודשים על גבול ישראל-מצרים.²

9. מעבר לזהות הכפולה של שר הפנים פתחי חמאד, כמפעיל טרור וכאוכף מדיניות ריסון, ראוי לציין, כי **בפועל מתקיים לאורך שנים שיתוף פעולה הדוק בין המשטרה ושאר מנגנוני ביטחון הפנים של חמאס, לבין הזרוע הצבאית של חמאס** (גדודי עז אלדין אלקסאם). שיתוף פעולה זה, שהתקיים גם ערב מבצע "עופרת יצוקה", מצא ביטויו בעבר בהערכות משותפת, אימונים משותפים, שיתוף פעולה לוגיסטי, איסוף מודיעין, ביצוע מארבים ותצפיות והשתלבות מנגנוני ביטחון הפנים בלחימה נגד צה"ל בעם חירום.³

10. **ביטוי עדכני לזהות הכפולה של אנשי מנגנוני הביטחון ניתן למצוא בתקיפת חיל האוויר הישראלי שכוונה נגד מוצב של מנגנון המשטרה הימית בצפון העיר עזה** (14 בנובמבר 2011).

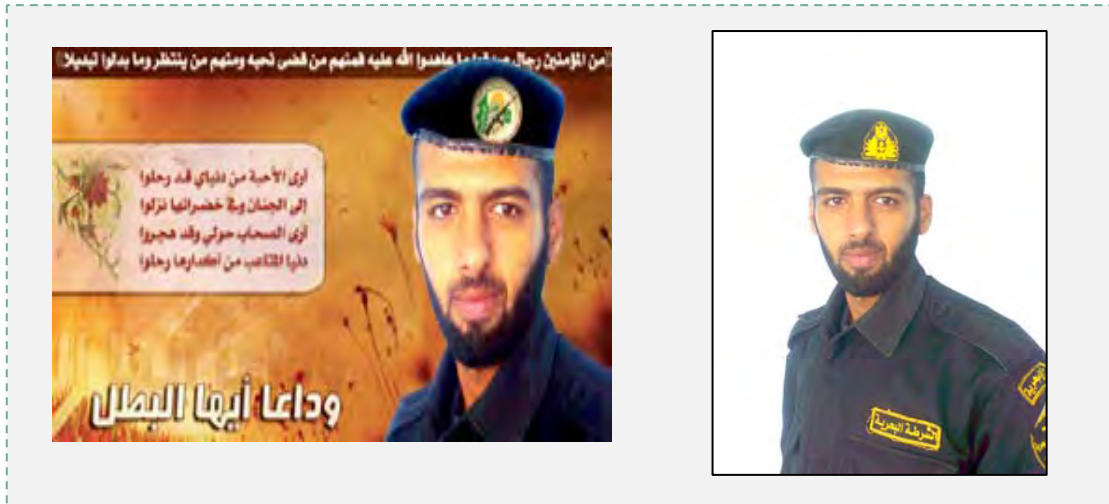
¹ ידיעה על הקמת הכוח פורסמה בעיתון הארץ ב-10 במאי 2012 וצוטטה בפרומו חמאס (PALDF). נראה לנו, כי פרסום דבר קיומו של כוח זה ומשימותיו גרם מבוכה לחמאס שאינה רוצה להצטייר כמי שמונעת פעולות טרור. דובר משרד הפנים בממשל חמאס, **איהאב אלע'צין**, כינה את הפרסום בעיתון הארץ כתעמולה ושמעות שישיראל מפיצה. הוא הדגיש, שהממשלה הפלסטינית ברצועת עזה הינה "ממשלת התנגדות" וכי מטרתה היא לשמור על ה"התנגדות". יוזכר, כי בעבר התפאר פתחי חמאד, שמשדרו עושה מאמץ להגן על ארגוני הטרור השונים "ולהקל על משימותיהם הג'האדיות". לשם כך, ציין, שהוא ואנשי משרדו נפגשים עם הארגונים באופן קבוע על מנת להסיר כל מכשול בפני פעילותם הצבאית (סוכנות צפא, 28 באוקטובר 2009). **אכיפת מדיניות הריסון והסיוע לפעולות הטרור הינם שני צדדים של אותו מטבע.**

² בליל 20-21 בפברואר 2012, במהלך פעילות כוחות צה"ל ומשטרת ישראל לסיכול הברחות בגבול ישראל מצרים, זוהה אדם אשר השליך תיק חשוד ונמלט מהמקום. **בסריקות שנערכו מאוחר יותר התברר כי התיק שנזרק הכיל מטען רב עוצמה, שיועד ככל הנראה לביצוע פיגוע נגד חיילי צה"ל או אזרחים.** המטען פוצץ באופן מבוקר (דובר צה"ל 21 בפברואר 2012). המטען התגלה באזור שבין כרם שלום לניצנה. התגלו בו כדוריות נפץ רבות ובסמוך לו מכשיר טלפון סלולארי העשוי להעיד על כוונה להפעיל את המטען מרחוק (הארץ, 21 בפברואר 2012).

³ פירוט שיתוף הפעולה ראו מסמך מרכז המידע מה-14 במרס 2010: "**התנהלות חמאס ואופיו של איום הטרור מרצועת עזה.**" **חנינת תכני דו"ח גולדסטון לעומת הממצאים העובדתיים**, כרך ב".

בעקבות התקיפה דיווחו כלי התקשורת הפלסטינים, כי היעד שהותקף הינו מוצב של המשטרה הימית וכי כתוצאה מהתקיפה נהרג **מחמד זאהר אלכילאני**, שוטר במנגנון המשטרה הימית. בעקבות התקיפה פרסמו גדודי עז אלדין אלקסאם, הזרוע הצבאית של חמאס, הודעה רשמית מטעמם על **מות אחד מאנשיהם** (אתר גדודי עז אלדין אלקסאם, 14 בנובמבר 2011). פתחי חמאד, שר הפנים ואסמאעיל הניה, ראש ממשל החמאס, אף נכחו בהלוויית ההרוג⁴

הזהות הכפולה של מחמד אלכילאני

הזהות הטוריסטית: תמונת מחמד אלכילאני, כפי שהופיעה באתר גדודי עז אלדין אלקסאם, הזרוע הצבאית של חמאס. בכיתוב (באותיות גדולות) נאמר: "לך לשלום, גיבור" (אתר הגדודים, 14 בנובמבר 2011). השוטר לובש כומתה ועליה הסמל של חמאס ולא סמל של כוחות הביטחון הפלסטינים או של המשטרה הימית

הזהות הביטחונית: מחמד אלכילאני לבוש במדי המשטרה הימית (khtwa.com)

⁴ פירוט ראו לקט מידע מה-16 בנובמבר 2011: "תקיפת חיל האוויר, שבוצעה לאחרונה נגד מוצב של מנגנון המשטרה הימית, המחישה את זהותם הכפולה של אנשי מנגנוני הביטחון הפלסטינים, שרבים מהם משרתים במקביל גם בזרוע הצבאית של חמאס. מנגנון המשטרה הימית, שרבים מפעיליו משרתים בגדודי עז אלדין אלקסאם, היה מעורב בעבר בפעולות מבצעיות נגד צה"ל, שאינן קשורות לשיטור הימי".

נוכחות בכירי חמאס בלוויה

פתחי חמאד (משמאל), שר הפנים של ממשל חמאס, לצידו של ראש ממשל חמאס אסמאעיל הניה (מימין), בעת הלווייתו של מחמד אלכילאני (paldf.net)

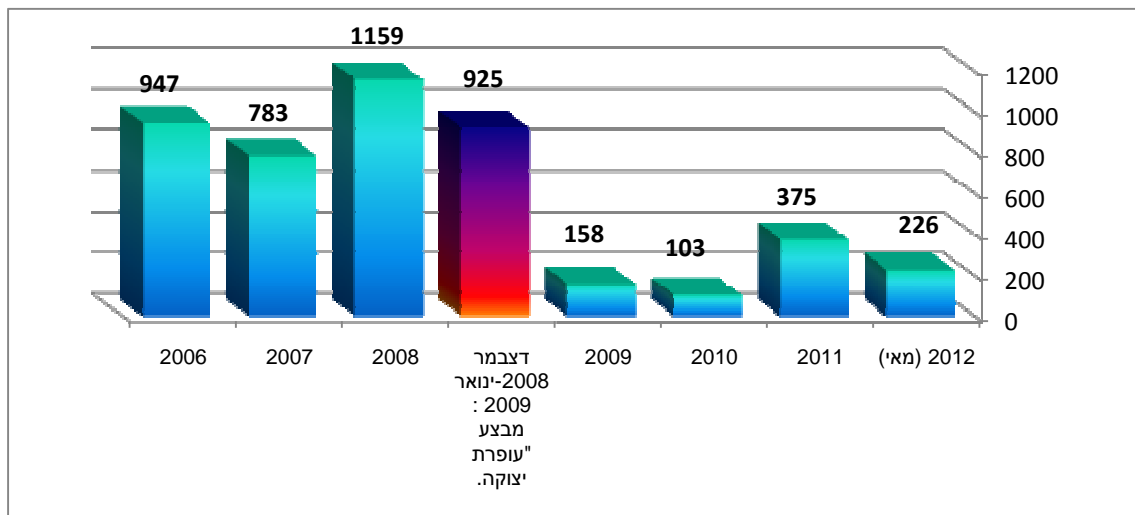
נספח

מאפייני הפיגועים מרצועת עזה מאז מבצע "עופרת יצוקה"

11. להלן המאפיינים העיקריים של ירי הרקטות מרצועת עזה מאז מבצע "עופרת יצוקה":

א. **ירידה משמעותית בהיקף הירי:** בשלוש וחצי השנים שלאחר מבצע "עופרת יצוקה" ירד היקף הירי מרצועת עזה בכ-75% בהשוואה לתקופה המקבילה. הממוצע הרב-שנתי בשנים 2006-2008 עמד על כ-960 נפילות לשנה לעומת כ-240 נפילות לשנה בתקופה שלאחר המבצע. בהנחה שהמגמה הנוכחית של ירי הרקטות בשנת 2012 תמשך, הגרף מצביע על עליה הדרגתית בהיקף הירי מאז שנת 2010.

נפילות רקטות בדרום ישראל

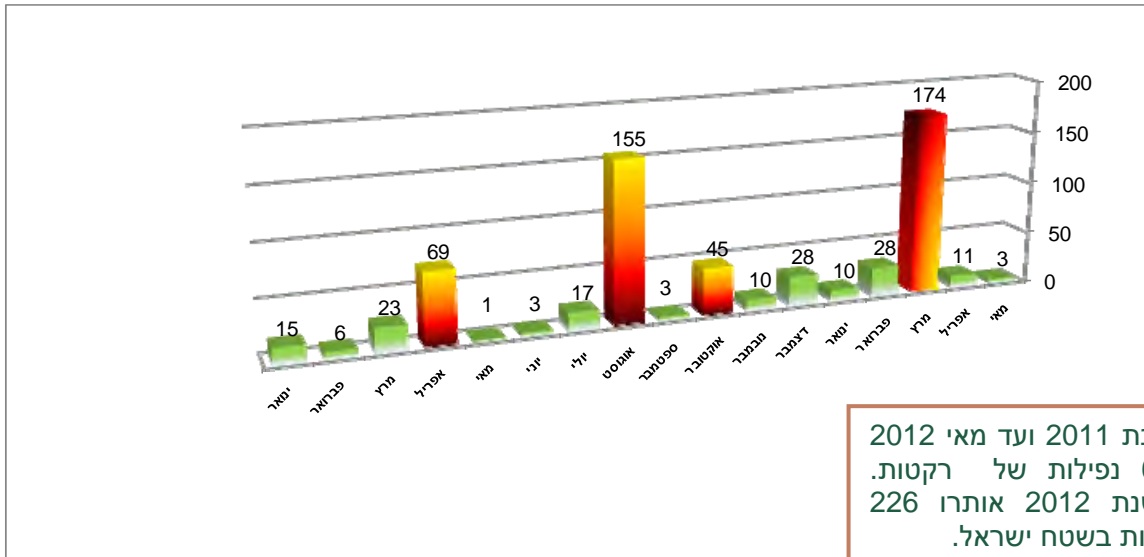

ב. **טפטוף רצוף של ירי מספר רקטות בשגרה לעבר דרום ישראל (רקטות בודדות מדי שבוע),** במטרה לשבש את שגרת החיים של התושבים מבלי לגרום להסלמה. זאת להערכתנו בהנחה של חמאס, כי הירי הספוראדי הינו "שגרה" שישראל יכולה לסבול (חמאס מביאה בחשבון שישראל תגיב על כך בתקיפות נקודתיות של יעדי טרור ברצועה מבלי לגרום לעימות צבאי נרחב).

ג. **מידי מספר חודשים מתפתח הירי הספוראדי לכדי סבבי הסלמה הנמשכים כמה ימים** בעקבות פיגועי טרור של הארגונים ו/או פעולות סיכול ומנע של ישראל. מאז תחילת שנת 2011 אירעו **ארבעה סבבי הסלמה**, שהאחרון שבהם היה במרץ 2012 (במהלכו נפלו בדרום ישראל יותר מ-170 רקטות). סבבי ההסלמה הללו, הכניסו למעגל התושבים, שהושפעו מהירי, ערים מרכזיות כמו אשדוד ובאר שבע, שלפני מבצע "עופרת יצוקה" לא היו במעגל הירי. בסבב

האחרון הושפעו מהירי קרוב למיליון תושבי דרום ישראל לעומת כ-200,000 תושבים עד למבצע "עופרת יצוקה". עם זאת לא עשו עדיין ארגוני הטרור שימוש ברקטות ארוכות טווח היכולות להגיע לאזור ת"א וגוש דן.

סבבי ההסלמה מאז תחילת שנת 2011⁵

12. כ"פיצוי" על הצורך לרסן את ירי הרקטות והעדרן של "פעולות איכות" מהרצועה, עושים חמאס ושאר ארגוני הטרור מאמץ לפתח מרחבים חלופיים לקידום פעולות טרור נגד ישראל. בהקשר זה בולט מרחב חצי האי סיני, אשר מאפשר לארגוני הטרור לממש את זהותם הג'האדית, תוך ניצול חולשת הממשל המצרי. זאת ע"י ירי רקטות לעבר ישראל, פיגועים לאורך גבול ישראל-מצרים והחדרת מפגעים לתחומי מדינת ישראל ויהודה ושומרון. הארגונים השונים עושים מאמץ להסתיר דרך פעולה זאת ולעיתים אף מכחישים את עצם קיומה.

13. להלן כמה פיגועים בולטים, שמקורן ברצועת עזה:

א. בשנת 2010 נורו שתי רקטות גראד 122 מ"מ מחצי האי סיני לעבר העיר אילת (22 באפריל ו-2 באוגוסט 2010). מאחורי שני אירועי הירי עמדו פעילי הזרוע הצבאית של חמאס, גדודי עז אלדין אלקסאם. תנועת חמאס לא הודתה באחריותה לירי. בנוסף לכך שיגרו חמאס וארגונים הפועלים ברצועה, חוליות טרור לשטח ישראל דרך סיני לביצוע פיגועים במתווים שונים, כולל חטיפה ורצח של חייל צה"ל לשם מיקוח עם גופתו ופיגועי הרג המוניים המרכז אוכלוסייה הומים.

⁵ נכון ל-15 במאי 2012. הנתונים כוללים נפילות שאותרו משטח ישראל ולא אירועי ירי מרצועת עזה, שמספרם גדול יותר (חלק מהרקטות הנורות נופלות ברצועת עזה בשל כשלים טכניים).

- ב. **ב-18 באוגוסט 2011** ביצעו וועדות ההתנגדות העממית **פיגוע משולב** נגד מספר יעדים, ובתוכם מספר כלי רכב אזרחיים, **מצפון לאילת**. המבצעים הגיעו מרצועת עזה. **בפיגוע נהרגו 8 אזרחים וכ-30 נפצעו**. שום ארגון טרור לא נטל אחריות פורמאלית על הפיגוע.
- ג. **בליל 4-5 באפריל 2012** נורו שלוש רקטות גראד 122 מ"מ מחצי האי סיני לעבר העיר אילת. בסריקה נמצאו שרידי שתי רקטות, שנפלו ליד בתי מגורים. אף ארגון טרור לא נטל על עצמו את האחריות לירי. בנוסף לאירוע זה **סוכלו ניסיונות פיגוע נוספים בחצי האי סיני או ממנו**.